

ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕ ਕਮਿਸ਼ਨ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ 8 ਅਗਸਤ ਸੈਕਟਰ 34 ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਬੇਠਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਕਦੀ ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਲੋਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਅਕਸ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸਟੋਂਡ ਲਏ, ਇਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਇਹ ਇਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਹਰ ਇਕ ਸੂਝਵਾਨ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਵੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨ੍ਹੂੰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਅਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1979-93 ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਜਾਲਮ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਚਿਹਰਾ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਪਨਾਹ ਜ਼ਲਮ ਢਾਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦੁਖਾਉਣ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜ਼ਲਮ ਅਤੇ ਲਾ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਲੋਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਕੰਮ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੇ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਏ ਹਨ।

ਮੌਜੂਦਾ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸੱਚ ਜਾਨਣ ਲਈ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਏਗੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਬਿਣਾਇਆ। ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਬੇ ਮੁਰਦੇ ਉਥੇਤੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੋਨਾ, ਐਵੇਂ ਕੁਡਤਨ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਸਲਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉੱਜ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਕਾਂਡ ਅਤੇ 1984 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿੱਥਾਂ ਉਤੇ ਹੋਏ ਜ਼ਲਮ ਨੂੰ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। 1981-84 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਜ਼ਿਹੜੀ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪੇਕਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਕਾਈ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪੱਖਵਾਦੀ ਸੋਚ ਹਿੰਦੂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਅਵਾਮ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਜੂਨ 1984 ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਤੱਕ ਉਪਰੋਕਤਾਵਾਂ 'ਵੱਡ ਰੋਜ਼' ਮਿਲਟਰੀ ਵਲੋਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਪੱਖਵਾਦੀ ਰਵੱਈਆ ਹਿੰਦੂ ਜਨਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਮ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਨਿਰਧਾਰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 25,000 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪਏ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ 14 ਸਾਲ ਜਾਨ ਸੱਕੀ ਰਹੀ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਪੂਰੇ ਸੱਚ

ਜਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੈਟ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਧੋਖ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਜਾਣਨਾ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਦਾ ਸ਼ਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਤਿੱਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਕਦੀ ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਲੋਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਅਕਸ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸਟੋਂਡ ਲਏ, ਇਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਪੂਰਨ ਜਸਵੰਡ ਸਿੰਘ ਖਾਲੜਾ ਵਾਲੇ

ਕੇਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਜਾਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੁਲਾਈ 1995 ਵਿਚ ਖਾਲੜਾ ਮੈਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਟੋਰਨਾਂਟੋ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤਰਨਤਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿੱਲੇ ਵਿਚ 847 ਲਾਸ਼ਾਂ ਲਾਵਾਰਗ ਕਰਾਰ ਦੇਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਖਾਲੜਾ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਕੋਈ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਨੇੜੇਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੋਂਟ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਕਾਰਕੁਨ ਸੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਉਹ ਅਗਸਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ 5 ਸਤੰਬਰ 1995, ਉਹਨੂੰ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ੀਪ ਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਖਾਲੜਾ ਕੋਈ ਕਾਤਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕਾਰਕੁਨ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਕਤਲ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਜ਼ਲਮ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਤਡਤੀਸ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਪੂਰਨ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਸੋ ਲੋਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੈਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਬਣੇ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਹੈ। ਜੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਾਂ ਦੀ ਕੁਕਾਵਟ ਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੁਰ੍ਹਾਂ ਬੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋ ਸਾਂਝੀ ਬਾਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੁਜ਼ਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪੁਲਿਸ ਅਛਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਨ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸ ਹੁਕਮ ਬੱਲੇ ਕੀਤਾ। ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਜਾਲਮ ਅਤੇ ਸ਼ਮਨਾਕ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜ਼ਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੀ। ਇਹਦੀ ਜੱਜਾਂ ਵਲੋਂ ਘੋਖ ਇਕ ਸਹੀ ਕਦਮ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਘੋਖ ਕਰਨੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਗੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।